

نگاهی به آموزش علوم آرشیوی در جهان و ایران

علی اکبر صفی پور*

چکیده

گسترش روز افزون آرشیوها با گستره فعالیت و وظایف متفاوت و نیز اهمیت آنها در نزد دولتها و ملل مختلف، باعث شده است تا تربیت کسانی که با کسب دانش آرشیو، مدیریت علمی مراکز آرشیوی را به معنی اعم و نیز فعالیتهای تخصصی آن را به معنی اخص برعهده دارند، بیش از پیش مورد توجه مراکز آموزشی و دانشگاهی قرار گیرد. به طوری که امروزه به عنوان رشته‌ای پر اهمیت در خیلی از دانشگاههای دنیا، علاقه‌مندان را در سطوح مختلف به سوی خود جلب کرده و دانش‌آموختگان آن - که از آنها به عنوان آرشیویست یاد می‌شود - با دستیابی به توانایی علمی و عملی، فعالیت در گستره مذکور را به صورت هدفمند و جهت‌همت خود می‌سازند. اینکه دانش آرشیو چگونه و در چه سطوحی در دانشگاههای مختلف ارائه می‌گردد و محتوای دروس آن، چه مطالبی را در بر می‌گیرد و نیز چه مشابهتها و تفاوت‌هایی با رشته کتابداری دارد، موضوع نوشته حاضر است که به صورت گزینشی و با بررسی وضعیت آموزش این رشته در شماری از دانشگاههای جهان انجام می‌پذیرد و مهم‌ترین منابع آن، داده‌های موجود در وبگاههای اینترنتی مراکز مورد نظر می‌باشد.

کلید واژه

آرشیویست، مطالعات آرشیوی، آموزش عالی، ایران، آموزش آرشیو.

* * *

* کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی.

نگاهی به حیات اجتماعی انسان در طول تاریخ، نشان می‌دهد که در کنار مسائل مهم زندگی و فعالیت‌های روزمره، دو نکته مورد توجه ویژه او بوده است؛ نخست، ایجاد حریم و تعیین مرز یا محدوده مالکیت برای خود و دوم، اثبات و شناساندن آن محدوده به دیگران، به منظور در امان ماندن از تعرض و یا بازپسگیری آن از مجاری قانونی. این موضوع، نیازمند لوازمی بود که مهم‌ترین آن، در اختیار داشتن ابزار اثبات مالکیت بود که تعبیر ما از آن، سند یا اسناد می‌باشد. تولید سند در اشکال مختلف، علاوه بر دلیلی که یاد شد، بتدریج در همه شئون زندگی انسانها وارد گردید و حفظ آن را اشخاص، خانواده‌ها و دولتها مورد توجه قرار دادند و حتی برای این منظور، ابزارها و مکانهای ویژه‌ای اختصاص دادند. در تشکیلات دولتی نیز افراد و دیوانهائی برای تولید، نظم بخشی، نظارت بر گردش کار و نگهداری اسناد مأموریت یافتند؛ به عنوان مثال در ایران قبل از اسلام، «دژنبشت»^۱ به جایگاهی اطلاق می‌شد که اسناد را در آنجا نگه می‌داشتند. کلمه آرشیو- که از واژه‌های کهن در زبان لاتین می‌باشد- نشان از دیرینگی این رشته و محل اختصاص یافته به آن دارد. اهمیت یافتن اسناد در زندگی بشر، خواه ناخواه به توسعه این فن انجامید و یکی از مجاری مهم شکل‌گیری هویت ملی ملتها و اقوام مختلف گردید. در این میان، ملت‌های پیش‌تر توانستند به پاسداری از میراث کهن خود در شکل اسناد و نگهداری بهینه آن برخیزند که به این شغل، به عنوان مبنای دانشی پر اهمیت نگریستند و محل نگهداری اسناد را به مثابه گنجینه‌ای ارزشمند بها بخشیدند؛ به گونه‌ای که امروزه کشورهای مختلفی در زمینه دانش آرشیو و آموزش آن در جهت تربیت متخصصان حرفه‌ای، به دستاوردهای مهمی

دست یافته و این رشته در کنار علوم دیگر، مورد اقبال دانش‌پژوهان و حافظان هویت ملی و اطلاع-رسانی تخصصی قرار گرفته است.

علمی که از آن به نام دانش آرشیو یا مطالعات آرشیوی یاد می‌شود، در حقیقت مجموعه‌ای است از نظریه‌های مبتنی بر تجربیات، ابزارها، دستاوردها و توانائیهای تخصصی در گستره وسیع فعالیت مراکز اسنادی - آرشیوی و یا هر مرکز دیگری که به نحوی مجموعه‌های آرشیوی را در سطح ملی، منطقه‌ای و یا تخصصی در اختیار دارند و مشتمل است بر چرخه عمر اسناد که از زمان تولید، طبقه‌بندی و ساماندهی در سازمان ایجادکننده، ارزشیابی، امحای اوراق و انتقال اسناد با ارزش به آرشیو، حفاظت و مرمت، تنظیم و توصیف و آماده‌سازی و اطلاع‌رسانی انواع سوابق ارزشمند را در آرشیو دربرمی‌گیرد.^۲ بر این اساس، دانش آموخته این رشته- که از او به عنوان آرشیویست (Archivist) یاد می‌شود- کسی است که توانائی علمی و عملی فعالیت در گستره مذکور را به صورت هدفمند به دست آورده است.

با توجه به تعریف فوق، هدف غائی این رشته، تربیت متخصصانی است که با دستیابی به دانش آرشیو، مدیریت علمی مراکز آرشیوی را به معنی اعم و نیز فعالیت‌های هر یک از بخش‌های آن را به معنی اخص برعهده می‌گیرند و بینش آرشیوی را از شکل سنتی خارج و به صورت حرفه‌ای در می‌آورند. با پذیرش دیدگاه مذکور و نگاهی به تاریخچه و پیشینه این رشته تحصیلی در مراکز مختلف آموزشی جهان بویژه در سطح دانشگاهی و مؤسسات تخصصی، درمی‌یابیم که نوع فعالیت آموزشی آن با عنوانهای مختلفی همچون: مدیریت اسناد و آرشیو، مطالعات آرشیوی، مطالعات کتابداری، آرشیو و اطلاع‌رسانی،

حفاظت مجموعه‌های تاریخی و نسخه‌های خطی، مدیریت اسناد الکترونیکی، حفاظت اسناد صوتی و تصویری و پژوهش‌های آرشیوی - تاریخی همراه بوده است.^۳ در این میان و فارغ از عنوانهای انتخاب شده برای دوره‌های آموزشی، چگونگی پرداختن به مباحث مرتبط با اسناد و آرشیو در مراکز دانشگاهی دنیا، و نیز قرار گرفتن آن در کنار دیگر رشته‌ها و علوم، مهم می‌نماید. از جمله باسابقه‌ترین و قدیمی‌ترین اقداماتی که در برقرار کردن این رشته در سطح دانشگاهی صورت گرفته، در دانشگاه لندن (تأسیس ۱۸۲۶م. / ۱۲۴۲ق.) بوده است. در سال ۱۹۱۹م. / ۱۳۳۷ق. ابتدا مدرسه‌ای با نام مدرسه کتابداری ایجاد گردید و سپس در سال ۱۹۴۷م. / ۱۳۲۶ش. برای اولین بار آموزش سازماندهی آرشیو به عنوان رشته‌ای خاص در آن راه‌اندازی شد و در نهایت، به مدرسه مطالعات کتابداری، آرشیو و اطلاع‌رسانی تغییر نام یافت.^۴ این وضعیت، در بیش‌تر مراکز دانشگاهی دنیا - که اولین بار بود به ایجاد رشته آرشیو می‌پرداختند - مشاهده می‌گردد؛ یعنی کتابداران که وظیفه ساماندهی منابع مختلف موجود در کتابخانه‌ها را برعهده داشتند، با برخی منابع غیرکتابی خاص (اسناد و مجموعه‌های شخصی) روبرو شدند که برای نگهداری، پردازش اطلاعات و ارائه آنها به مراجعان، نیازمند فنون و روشهای ویژه‌ای بودند. این مسئله، بتدریج زمینه پایه‌گذاری و پرداختن تخصصی به آموزش دانش آرشیو را در کنار کتابداری فراهم کرد؛ به طوری که هنوز هم این روند - با تغییرات و اصلاحات مختلفی که به خود گرفته - در خیلی از زمینه‌ها به گسستگی کامل این دو رشته نینجامیده است.^۵

در کنار کتابداران و استادان این رشته در

دانشگاهها، مورخان و پژوهشگرانی که علاقه‌مند به پژوهش‌های اسنادی - تاریخی بودند، به منظور گسترش بهره‌گیری از نسخه‌های خطی و اسناد تاریخی در پژوهشها و دستیابی فراگیرتر و راحت‌تر به این گونه منابع و نیز ترغیب دانشجویان در پرداختن به آنها بویژه برای تدوین تاریخهای محلی، دست‌اندرکار و مشوق ایجاد رشته آرشیو در بخشهای تاریخ دانشگاهها گردیدند.^۶ به گونه‌ای که امروزه در مراکز دانشگاهی و پژوهشی، «دانش آرشیو» در سه حوزه مختلف کتابداری و اطلاع‌رسانی، تاریخ، پژوهش‌های اسنادی، و نیز به صورت مستقل تدریس می‌گردد.^۷ بر این اساس و با وجود استقلالی که در برخی مراکز دانشگاهی و پژوهشی به خود گرفته است،^۸ هنوز از این رشته به عنوان دانشی میان رشته‌ای یاد می‌شود و همان‌طور که گفته شد، به طور سنتی آن را در کنار علوم تاریخ و کتابداری برمی‌شمارند که شاید یکی از مهم‌ترین دلایل آن، تنوع فعالیت مراکز آرشیوی باشد. زیرا نوع فعالیتهای این حرفه، به صورتی است که متخصصان آن می‌باید از چندین رشته اطلاعات وافی داشته باشند که از آن میان، رشته‌های تاریخ، کتابداری، جامعه‌شناسی، اقتصاد، اطلاع‌رسانی، مدیریت و نیز زبان و ادبیات کشور مربوط را می‌توان برشمرد.

در کنار آن، نباید از شکل‌گیری انجمن آرشیویستها در کشورهای مختلف و نقش آنها در توسعه علوم آرشیوی غافل شد. نقش و تأثیر این انجمنها، تا آنجاست که در مقایسه آماری، می‌توان از چگونگی گسترش روزافزون دانش آرشیو در کشورهای مختلف نتایج روشنی ارائه داد که بیش‌تر با تکیه و رهنمود این انجمنها صورت می‌گیرد. به عنوان نمونه، می‌توان از انجمن آرشیویستهای امریکا، کانادا،

استرالیا و انگلستان نام برد که با حمایت و تأثیرگذاری فراوان، بیش‌ترین مراکز آموزش آرشیوی جهان در آن کشورها ایجاد شده است.^۹ آماری که وبگاه یونسکو از گستره جغرافیائی مراکز آموزشی فعال در زمینه آرشیو ارائه می‌دهد، جالب توجه است که بر پایه آن، هر یک از قاره‌ها از شرایط زیر برخوردارند:

- ۱- هشت مرکز در قاره آسیا و اقیانوسیه (شامل: چین، کره جنوبی، هند، استرالیا و زلاندنو)؛
  - ۲- شش مرکز در قاره آفریقا (شامل: الجزایر، مراکش، اوگاندا و سنگال)؛
  - ۳- شصت و دو مرکز در اروپا (شامل: کشورهای اتریش، فرانسه، آلمان، یونان، ایرلند، فلسطین اشغالی، ایتالیا، لتونی، لیتوانی، هلند، نروژ، روسیه، اسپانیا، سوئد، سوئیس، ترکیه و انگلستان)؛
  - ۴- سی و سه مرکز در قاره آمریکا (شامل: کشورهای ایالات متحده، کانادا، برزیل و آرژانتین).^{۱۰}
- در میان کشورهای مذکور، آمریکا با ۱۸ مرکز، انگلستان با ۱۰ مرکز و کانادا با ۷ مرکز، از بیش‌ترین آمار برخوردارند.^{۱۱} این، در حالی است که آمار فوق، بیش‌تر به مراکز کتابداری و اطلاع‌رسانی و یا مستقل تعلق دارد و سایر رشته‌ها از جمله آموزش آرشیو، در بخشهای تاریخ و مراکز آموزشی آرشیو ملی و منطقه‌ای و تخصصی گنجانده نشده است. به طور مثال، غالب قریب به اتفاق ایالت‌های پنجاهگانه ایالات متحده - که دارای دانشگاه ایالتی هستند - در بخشهای تاریخ آنها، آموزش دانش آرشیو بویژه با گرایش تدوین تاریخ محلی، تاریخ شفاهی و سندپژوهی صورت می‌پذیرد.^{۱۲}
- در کنار عوامل فوق، نباید از جایگاه و نقش حمایتی آرشیوهای ملی، منطقه‌ای و تخصصی در

ایجاد و گسترش دانش آرشیو در سطوح مختلف غافل شد. تأثیرگذاری این نهاد در کنار انجمنهای آرشیویستها، به حدی است که در خیلی از کشورهای توسعه یافته، ایجاد رشته‌های مرتبط با آرشیو و اسناد، تدوین سرفصلهای دروس و برنامه‌های درسی و اجرای آنها با مشارکت، رهنمود و نظارت این مراکز انجام می‌گیرد.^{۱۳}

درباره چگونگی تدوین برنامه آموزش دانش آرشیو و سطوح مختلف آن، باید گفت که تقسیم‌بندی کلی در این زمینه به صورت آموزشهای تمام وقت، پاره‌وقت و نیز آموزشهای مقطعی، گذرا و حرفه‌ای ارائه می‌گردد. علاوه بر این، از نظر سطح تحصیلی و ارائه مدرک رسمی در این زمینه، از دیپلم تخصصی شروع و تا دوره‌های لیسانس، فوق‌لیسانس و دکترای حرفه‌ای ادامه پیدا می‌کند. از دانشگاههای فعال و با سابقه - که آموزش دانش آرشیو را در مقاطع مختلف پیگیری می‌کنند - می‌توان از دانشگاه انگلیسی کلمبیای کانادا، کالج دانشگاه لندن، دانشگاه لیورپول انگلستان، دانشگاه دوبلین ایرلند و همچنین دانشگاههای معتبری در استرالیا، فرانسه، هلند، آمریکا و روسیه نام برد.^{۱۴}

برنامه‌های درسی و محتوای آنها در رشته مطالعات آرشیوی، تا سالهای منتهی به ۱۹۹۰م. / ۱۳۶۹ش، مبتنی بر آموزش سنتی و با تأثیرپذیری مستقیم از دو رشته تاریخ و کتابداری بوده است؛ به طوری که در تنظیم سرفصل، نوع و تعداد دروس، ارتباط مستقیمی با محل ارائه دروس در بخشهای تاریخ یا کتابداری دانشگاه ذیربط داشت. اما بتدریج گامهائی در جهت ایجاد استقلال و توجه صرفاً آرشیوی در تدوین سرفصل دروس مطالعات آرشیوی و حتی در صورت امکان، ایجاد بخش مستقل در

دانشگاه با استادان متخصص برداشته شد. این فعالیتها - تحت حمایت مستقیم انجمنهای آرشیویستها و آرشیوهای ملی و منطقه‌ای در کشورهای مختلف قرار داشت - با اعلام برنامه و راهنمای پیشنهادی انجمن آرشیویستهای امریکا درباره ایجاد رشته مطالعات آرشیوی در سطح کارشناسی ارشد، وارد مرحله نوین و پیگیرانه‌ای شد و با رویکردی که مراکز گوناگون ارائه‌کننده آموزش دانش آرشیو در دانشگاههای مختلف سراسر جهان بدان داشتند، تحولی جدی در محتوای دروس این رشته پدید آمد و مورد توجه علاقه‌مندان قرار گرفت. از جمله نکات اساسی که در برنامه‌های پیشنهادی انجمن آرشیویستهای امریکا وجود داشت و می‌توان از آنها نام برد، عبارتند از:

۱- ارائه معیار و حداقل استاندارد برای برنامه‌های آموزش آرشیو و ارزیابی آنها از نظر هدف، سازمان، تشکیلات، استاد، محل تحصیل و زمان.

۲- وجود مراکز مختلفی که به ارائه آموزشهای آرشیوی می‌پردازند و در این میان، جهت‌گیری برنامه‌های آموزشی به گونه‌ای است که در کنار رشته‌هایی چون تاریخ و کتابداری پایه‌گذاری شده‌اند. این راهنما، ضمن قبول ارائه برنامه‌های فردی گذشته، خواستار تنوع در برنامه‌های آموزش آرشیوی به صورت گروهی است. همچنین از برنامه‌هایی که دارای استقلال و ویژگی منحصر به فردی هستند، حمایت و پشتیبانی می‌کند و بر برنامه‌های تقویت‌کننده روابط میان آرشیویستهای حرفه‌ای، تأکید می‌کند.

۳- هر برنامه‌ای در مطالعات آرشیوی، باید تعریف مشخصی داشته باشد؛ برای مثال، برخی برنامه‌ها، شاید تنها برای تربیت افرادی باشد که در تمام زمینه‌های آرشیو، اطلاعات داشته باشند. در

مقابل برنامه‌های دیگر، ممکن است افرادی را آموزش دهند که متخصص در یکی از زمینه‌های فعالیت آرشیوها باشند؛ مانند مدیریت اسناد الکترونیکی، نسخه‌های خطی و یا مدیریت آرشیوهای آموزشی و یا شاید بر برنامه‌هایی تأکید کنند که بسیاری از رشته‌ها مانند آرشیو، کتابداری، موزه‌شناسی و اطلاع-رسانی را به هم پیوند می‌دهد. اما به هر حال، هدف اصلی در آموزش، می‌باید خود دانش آرشیو باشد و این هدف چه در دریافت تخصص در یک زمینه فعالیت آرشیوی و چه در داشتن آگاهی از چند رشته مختلف آرشیوی، باید رعایت شود. بر این اساس، پیچیدگی کار آرشیوها، آنها را نیازمند افرادی با رتبه علمی بالا در رشته آرشیو می‌کند. لذا به منظور آموزش بهینه این رشته به دانشجویان، در پایه‌گذاری برنامه‌ها و تدوین محتوای دروس، دستیابی به اهداف و دستاوردهای زیر می‌باید منظور شود:

- تقویت پایه نظری، اسلوب‌شناسی و نحوه انجام مطالعات آرشیوی و پژوهشگری در دانشجویان؛

- گسترش فکر نقادانه و مهارت تصمیم‌گیری درباره اسناد، به عنوان بخشی از میراث فرهنگی؛

- افزایش حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی، حرفه‌ای و اخلاقی دانشجویان و پایبندی به منشور اخلاقی آرشیویستها؛

- همراه بودن تحقیقات و آموزش اصلی و پایه آرشیو با یادگیری تجربی و تمرین عملی؛

- هسته اصلی دانش آرشیو، شامل سه شکل مطالعاتی، اصول و مبانی، تاریخچه و سیر تکاملی اسناد و آرشیو و در آخر بخشهای تخصصی مرتبط با فعالیت‌هایی است که به صورت نظری و عملی قابل ارائه خواهد بود؛

- ایجاد زمینه درک متقابل و جامع از نظریه‌های

آرشیوی و برنامه‌های کاربردی آن؛

- برنامه‌ریزی برای توسعه فردی آرشیویست‌ها در طول خدمت و نوسازی و تقویت اطلاعات آنها درباره تحولات جدید علمی در رشته مورد نظر؛
- آموزش نظریه‌ها و روشهای تشخیص اصالت، ارزشیابی و انتقال اسناد در انواع مختلف آن به آرشیو و صیانت از نظامهای زمان تولید؛
- آموزش تنظیم و توصیف (محتوایی و شکلی) اسناد در انواع مختلف و سازماندهی آرشیوی آنها؛
- آموزش حفاظت و نگهداری بهینه اسناد مرمت و بازسازی اسناد آسیب‌دیده؛
- آموزش و گسترش روشها و راهکارهای مناسب برای پاسخگویی و رفع نیازهای مراجعان به آرشیو در سطوح مختلف؛
- مدیریت و سازماندهی آرشیو و منابع آرشیوی و رعایت اصول مربوط به مدیریت اطلاعات؛
- آموزش ایجاد همکاری و درک متقابل میان آرشیویست‌ها و دیگر فعالان در عرصه حفاظت حافظه فرهنگی؛
- آگاهی یافتن از قوانین، مقررات و ابزارهای قانونی و حقوقی آرشیوی؛
- آگاهی از نظامهای تولید، دستیابی و استفاده از اسناد الکترونیک؛
- برخورداری از دانش و فناوریها و پیشرفتهای نوین در زمینه فعالیتهای آرشیو و اطلاع‌رسانی؛
- آشنائی با کلیات تاریخ کشور، به منظور آگاهی از وضعیت و روند تولید اسناد و ارائه خدمات مناسب به مراجعان.^{۱۵}
- مقایسه کلی محتوای دروس پیشنهادی برای رشته مطالعات آرشیوی و مدیریت اسناد و رشته کتابداری، وجوه تشابه و تفاوت زیر را

به تصویر می‌کشد:

همانندیها (مشابهتها)

- ۱- تأکید بر سازماندهی اطلاعات و منابع در اختیار و آموزش روشهای تقریباً مشابه؛
- ۲- آموزش مدیریت اطلاعات و اطلاع‌رسانی و استفاده از فناوریهای نوین؛
- ۳- آموزش مدیریت مراکز اطلاع‌رسانی و خدمات‌دهی از راه دور؛
- ۴- بهره‌گیری از دروس رشته‌هایی همچون جامعه‌شناسی، اقتصاد، مدیریت و حقوق؛
- ۵- آموزش و پافشاری بر ایفای نقش کتابخانه‌ها و آرشیوها در حفظ هویت ملی و میراث فرهنگی؛
- ۶- آموزش مرمت آثار آسیب‌دیده در بخش نسخه‌های خطی و اسناد؛
- ۷- ایجاد زمینه آگاهی عمومی از دستور زبان و ادبیات کشور ذریب.

دگرسانیهها (تفاوتها)

- ۱- تأکید بیش‌تر بر حفاظت و نگهداری از منابع در مطالعات آرشیوی، به دلیل منحصر بفرد بودن آنها؛
- ۲- اختصاص داشتن بخش مهمی از مطالب در آموزش علوم آرشیوی به مدیریت اسناد در هنگام تولید و قبل از انتقال آنها به آرشیو؛ در حالی که در کتابداری، به نحوه تولید کتاب کم‌تر پرداخته می‌شود؛
- ۳- توجه به اسناد و آموزش راههای مختلف تهیه نسخه‌های ثانوی و پشتیبان از اسناد در مطالعات آرشیوی، برای حفاظت از اصل نسخ؛
- ۴- ضرورت پرداختن به تاریخ عمومی کشور و آشنائی آرشیویست‌ها با آن، که در قیاس با کتابداری، از اهمیت بیش‌تری برخوردار است؛

۵- آموزش سازمان و تشکیلات دولتی، به دلیل نقش آن در تولید و ساماندهی منابع اسنادی؛

۶- توجه به اسناد و آموزش ویژه در زمینه انواع سند همانند اسناد الکترونیکی، اسناد دیداری و شنیداری.

با توجه به آنچه درباره آموزش دانش آرشئو و چگونگی ایجاد و توسعه آن در جهان گفته شد، بررسی وضعیت این رشته در میان رشته‌های دانشگاهی ایران، پاسخ مناسبی به دست نمی‌دهد. عوامل مؤثر یعنی کتابداران، مورخان، آرشئویست‌ها، انجمن‌های آرشئوی و مراکز اسنادی و آرشئوی - که در کشورهای مختلف، در شکل‌گیری و راه‌اندازی این رشته نقش‌آفرین بوده‌اند - متأسفانه در ایران نتوانسته‌اند و یا نخواسته‌اند وظیفه خود را در این زمینه جدی بگیرند و به آن عمل کنند. در حالی که بیش از نیم قرن از تأسیس رشته‌هایی همچون تاریخ و کتابداری در ایران می‌گذرد و اولین انجمن بایگانه‌های قسم‌خورده - که شاید الگوی ایرانی انجمن آرشئویست‌ها باشد - در اوایل دهه چهل تأسیس گردیده است و نیز آرشئو ملی ایران، در پایان همین دهه (۱۳۴۹ ش. / ۱۹۷۰ م.) پایه‌گذاری شده است و هم‌اکنون در سی و هفتمین سال تأسیس آن قرار داریم! متأسفانه بجز برخی حرکت‌های محدود، تاکنون در سطح دانشگاهی چه به صورت مستقل و چه به صورت میان رشته‌ای و یا در کنار دیگر رشته‌ها، اقدامی در زمینه آموزش دانش آرشئو انجام نشده است. جای دریغ است اگر گفته شود در حالی که در دنیا، کتابداران از بنیانگذاران اصلی آموزش دانش آرشئو بوده‌اند، در ایران، آموزش این رشته به درسی دو واحدی در سطح کارشناسی رشته

کتابداری محدود شده است و نیز در سطح بالاتر، تنها به انگشت‌شماری پایان‌نامه درباره سند و آرشئو برمی‌خوریم.

همچنین، در میان دروس رشته تاریخ در مقطع کارشناسی، درسی درباره اسناد و آرشئو دیده نمی‌شود، و در سطوح بالاتر، درسی دو واحدی گنجانده‌اند که آن هم به سبب ناآگاهی و شناخت ناکافی مدرسان از مراکز اسنادی و یا ناآشنائی و ناخبرگی آنان در بهره‌گیری از اسناد و عوامل دیگر، آموزش سرسری و ارتباط ضعیف و گاه دورادور دانشجویان تاریخ با مراکز آرشئوی، پیامد نامطلوب آن بوده است. براین اساس، نقش گروه‌های تاریخ دانشگاهها در توسعه دانش آرشئو در ایران، بسیار کم‌رنگ می‌نماید.

در کنار مسائل فوق، از کوتاهی آرشئو ملی ایران نیز در پیگیری نکردن تأسیس رشته‌ای برای تربیت آرشئویست در مراکز دانشگاهی نباید غافل شد. نقش‌آفرینی این مرکز در آموزش دانش آرشئو، صرفاً به برگزاری تعدادی دوره کوتاه‌مدت و نیز یکی، دو دوره کاردانی و کارشناسی مدیریت اسناد با مجوز سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، محدود بوده است. در حالی که نیاز سازمانها و مؤسسات تولیدکننده سند و مراکز آرشئوی، برای علمی کردن فعالیت‌های خود، بسی فراتر از توان تجربی اندوخته موجود است.

در پایان، امید است انگیزه لازم و کافی در پرداختن جدی به تأسیس رشته مطالعات آرشئوی در دانشگاه‌های کشور هرچه زودتر فراهم آید. باشد که این مهم، تغییر لازم را در دیدگاه سنتی و تجربی موجود درباره آرشئو و

مدیریت اسناد در ایران، با برخورداری از آرشیویستهای متخصص و آموزش دیده، فراهم سازد.

پی‌نوشتها :

9-<http://www.archivists.org/prof-education/ed-guidelines.asp>.2006/10/22.

نیز ر.ک: وبگاههای انجمنهای آرشیویستهای انگلستان، استرالیا.

10-http://www.unesco.org/egi-bin/webworld//portal_archives/egi/page.egi?g=Resources%2Education_and_Training.2007/03/29.

11-http://www.unesco.org/egi-bin/webworld//portal_archives/egi/page.egi?g=Resources%2Education_and_Training%2Finstitution%2FEurope%2Findes.shtm.2007/03/31.

12-<http://www.wvu.edu/history/archives.html>.2007/03/31.

و نیز ر.ک: سایر دانشگاههای ایالتی ایالات متحده.

ر.ک: وبگاههای انجمنهای آرشیویست کانادا، ایالات متحده

امریکا، انگلستان و دیگر کشورها که راهنمای آموزشی در

زمینه دانش آرشیو ارائه می‌دهند و در برگزاری دوره‌ها

مشارکت دارند.

13-<http://www.slais.ubc.ca/PROGRAMS/mas.htm>.2006/10/22.

14- <http://www.ucl.ac.uk/slais/teaching/programmes/master-of-research/>.2007/03/29.
<http://www.liv.ac.uk/lucas/2007/03/31>.
<http://www.ucd.ie/historyarchives>.

15- <http://www.archist.org/prof-education/ed-guidelines>. Asp.2006/10/22.

۱- علی اکبر دهخدا، *لغتنامه دهخدا* (تهران: دانشگاه تهران، روزنه، ۱۳۷۷)، ذیل ماده دژنبشت.

2-http://en.wikipedia.org/wiki/Archival_science. 2007/03/15.

3-<http://www.simmons.edu/gslis/academies/program/ms/am.shtml>.2007/03/15.

همچنین ر.ک: وبگاه دانشگاههای لیورپول، لندن، کلمبیای کانادا، مریلند ایالات متحده.

4-<http://www.ucl.ac.uk/slais/teaching/programmes/master-of-research/>.2007/03/29.

۵ - همان.

6-<http://rggu.com/section.html?id=1554;3659>.

7-<http://media.cla.auburn.edu/history/g/archival-program.htm>;
<http://www.egu.edu/page/3569.asp>;
<http://www.umanitoba.ca/faculties/arts/history/archives/>.2007/03/15.

8 - <http://www.archivists.org/prof-education-guidelines.asp>.2006/10/22;
<http://www.slais.ubc.ca/PROGRAMS/mas.htm>.2006/10/22.